

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейн Э.С. Реабилитация больных с афазией, возникшей вследствие мозгового инсульта (Методические рекомендации). МЗ СССР / Э.С. Бейн, Т.Г. Визель. – М., 1977.
2. Кадиків А.С. Рання реабілітація хворих з порушеннями мозкового кровообігу / А.С. Кадиків, Л.А. Чернікова, Л.А. Калашнікова, Н.В. Шахпаронова // Неврологіч.журн. – 2007. – № 1. – С. 24-27.
3. Міщенко Т.С., Здесенко І.В., Коленко О.І. та ін. Епідеміологія мозкового інсульту в Україні / Т.С. Міщенко, І.В. Здесенко, О.І. Коленко // Український вісник психоневрології. – 2005. – Том 13, вип. 1(42). – С. 23-28.
4. Оппель В.В. Восстановление речи после инсульта / В.В. Оппель. – Л.: Медицина, 1972.
5. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение / Л.С. Цветкова. – М., 1988. – 208 с.
6. Шорох-Троцкая М.К. Логопедическая работа при афазии на раннем этапе восстановления / М.К. Шорох-Троцкая. – М.: «Институт общегуманитарных исследований», 2002. – 128 с.

УДК 376.1-056.34:792

К. О. Зелінська

викладач кафедри логопедії,
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ВАДАМИ

У статті описано рівень сформованості спілкування у дітей з інтелектуальними вадами молодшого шкільного віку за результатами спостереження.

В статті описано рівень сформованості об'єкції у дітей з інтелектуальними вадами молодшого шкільного віку за результатами спостереження.

The level of communicational development of children with intellectual disabilities in primary school age as a result of observation is described in the article.

Ключові слова: спілкування, діти з інтелектуальними вадами, спостереження, спілкування з дорослим, спілкування з однолітками.

Ключевые слова: общение, дети с интеллектуальными отклонениями, наблюдение, общение со взрослыми, общение со сверстниками.

Key words: communication, children with intellectual disabilities, observation, communication with adults, socializing with peers.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку корекційної освіти в Україні гостро порушується питання всебічного гармонійного розвитку дітей із психофізичними вадами з метою їх подальшої успішної соціалізації. У зв'язку з цим необхідним є створення сприятливих умов для особистісного становлення таких дітей, важливим компонентом якого є спілкування.

Як відомо, спілкування дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними вадами дуже обмежене. У дітей цієї категорії немає потреби у комунікації з дорослими або однолітками. Частіше за все, вона виникає тоді, коли необхідно задовольнити фізіологічну потребу. У інших випадках дитина важко йде на контакт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія спілкування є сферою міждисциплінарного знання. Вона вивчається різними гуманітарними дисциплінами: психологією особистості й соціальною психологією, соціологією, філософією, педагогікою, соціальною педагогікою та ін.

Проблемами дослідження різних аспектів спілкування людей займалися наступні вчені: М.С. Андріанов, Т.С. Бочкарьова, Л.С. Виготський, І.Н. Горелов, А.Й. Капська, Н.Л. Коломинський, В.П. Левицький, О.О. Леонт'єв, Н.І. Лепська, Б.Ф. Ломов, В.В. Рубцов, Н.В. Федорова, Л.В. Щерба, Ф.М. Юсупов та ін.

Зокрема, Н.Л. Коломинський вивчав питання розвитку особистості учнів допоміжної школи. Особливості статево-рольової поведінки розумово відсталих молодших школярів досліджував В.П. Левицький. Однак, незважаючи на значущість, проблема спілкування розумово відсталих учнів молодшого шкільного віку не знайшла широкого відображення у спеціальній психологічній та педагогічній літературі.

Проблема розвитку спілкування дітей з інтелектуальними вадами є сьогодні особливо актуальною, адже комунікативні навички є фундаментом у системі особистісного творення. Від рівня розвитку спілкування залежить

базова особистісна культура, сформованість світогляду людини, її життєва позиція та соціальна активність.

Мета статті. На основі аналізу науково-педагогічної літератури та спостереження за дітьми з інтелектуальними вадами молодшого шкільного віку описати рівень розвитку спілкування цієї категорії дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спілкування – необхідна передумова та важлива форма людського буття, умова життєдіяльності людей, формування і суспільства, і особистості. Це процес взаємодії й взаємин суб'єктів (особистостей, соціальних груп), у якому відбувається взаємообмін діяльністю, інформацією, емоціями, навичками, уміннями, а також вольовий контакт [1, с. 430].

Під час спілкування здійснюється комунікативний процес: обмін інформацією, думками, почуттями, способами й результатами діяльності, відбувається взаємодія, взаємовплив індивідів, виникає взаєморозуміння.

Спілкування – важливий чинник соціальної детермінації поведінки індивіда. У процесі спілкування людина завжди прагне якимось впливати на свого партнера і сама піддається впливу. У цьому полягає його специфіка як міжособистісної взаємодії [2].

Як зазначалося вище, спілкування дітей з інтелектуальними вадами протікає з певними деформаціями у порівнянні з їх однолітками, що мають нормальний інтелектуальний розвиток. Для визначення рівня розвитку сформованості комунікативних умінь цих дітей, нами було складено і впроваджено експериментальну комплексну методику дослідження. Метою констатувального етапу експерименту було виявлення рівнів сформованості у молодших школярів із розумовою відсталістю: імпресивного та експресивного мовлення, а також визначення рівня розвитку дрібної моторики, що здійснюють значний вплив на формування комунікативних умінь дітей означеної категорії.

Основними складовими експерименту стали: дослідження спілкування з дорослими та однолітками під час прогулянок і перерв (за допомогою

спостереження); дослідження словотвору і граматичного ладу мовлення за методикою Фотекової Т. А. та Ахутіної Т. В.; дослідження активного і пасивного словника за методикою Серебрякової Н.В.; дослідження діалогічного та монологічного мовлення за методикою Лалаєвої Р. І.; дослідження розвитку дрібної моторики за методикою Філічевої Т. Б. та Фоміної Л. Ф.

Базою проведення дослідження виступила: КУ Сумська спеціальна загальноосвітня школа для дітей, які потребують корекції розумового та фізичного розвитку.

У подальшому викладі статті ми висвітлюємо результати першого етапу експерименту, а саме спостереження за спілкуванням дітей із дорослими та однолітками під час прогулянок та перерв.

Протягом трьох місяців ми спостерігали за комунікацією дітей молодшого шкільного віку з вадами інтелекту. Нами було виявлено, що спілкування дітей даної категорії протікає досить своєрідно. У дітей рідко виникає бажання вступати в комунікативний процес без додаткового стимулювання. Спілкування відбувається або з ініціативи дорослого (вчителя чи вихователя), або у випадку необхідності задовольнити свої потреби.

Оскільки спостереження проводилося у вільний час, то нашу увагу не оминув процес ігрової діяльності та комунікації під час неї.

Нами було виявлено, що ігри дітей з розумовою відсталістю молодшого шкільного віку не мають мети. Вони не вміють гратися разом, хаотично рухаються майданчиком кожен зі своєю іграшкою. Якщо і виникають контакти, то досить нетривкі і, зазвичай, з ініціативи дорослого.

Довготривалі контакти можуть виникати між дітьми з різним рівнем розвитку. Причому, діти з більш високим рівнем розвитку намагаються зайняти лідерську позицію. Так, наприклад, дівчинка Яна постійно грає з дівчинкою Лерою в доньки-матері. Яна – мати, Лера – донька. Ролями вони ніколи не міняються. Лера відстає від Яни у розвитку і вона значно менша на зріст. Гра заключається у тому, що Яна завжди тримає Леру на колінах, колихає, намагається чомусь навчити. Лера

постійно мовчить. Яна перетворюється то в «добру» то в «злу» маму. Іноді б'є Леру, а потім жаліє. Розраховувати силу Яні важко, тому вона часто спричиняє подружці біль. Але, не зважаючи на це, подібна гра продовжується щодня.

Щодо ігор хлопчиків, то вони більш схожі на прояви вередливості. Їм дуже важливо штовхнути іншу дитину, образити, вдарити, неслухатись дорослого, зробити шкоду (зламати гілку, перекинути м'яча через паркан, зірвати на клумбі квітку, тощо). Хлопці часто вживають у своєму мовленні ненормативну лексику, і це приносить їм неабияке задоволення.

Між дітьми часто виникають конфлікти через іграшки. Якщо одна дитина взяла м'яча, то інший він також стає необхідним. Діти намагаються забирати іграшки один у одного, битися тощо. Лише на вимогу вчителя діти починають грати разом однією іграшкою, але така гра є досить нетривалою. Через короткий проміжок часу дітям набридає гратися разом і вони знову починають ділити іграшку між собою.

Підраховавши результати кількості та довготривалості контактів між дітьми, ми дійшли наступного висновку: спілкування під час гри частіше виникає у дівчат, ніж у хлопців, взаємодія дівчат також є тривалішою у часі.

Хочеться відмітити, що дітям молодшого шкільного віку притаманне також невербальне спілкування. Воно спостерігається частіше у дівчат і проявляється у обіймах, ласці тощо. Частіше за все такі прояви ніжності направлені на дорослого. Якщо одна дитина підійшла і обняла вчителя або вихователя, то прибігти обійматися можуть і всі інші. Таким чином діти намагаються виказати педагогу свою любов до нього.

Щодо вербального спілкування дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними вадами та дорослого, то воно обумовлене, в основному, скаргами та образами. Діти звертаються до вчителя або вихователя лише для того, щоб висловити своє невдоволення (хтось когось штовхнув, обізвав, тощо).

Спілкуючись із дорослим не всі діти звертаються до нього на «Ви». В учнів

підготовчого та першого класу часто зустрічається звернення «тьотя».

Між дітьми та дорослими можуть також спостерігатися конфлікти. За час проведення нашого спостереження, конфліктні ситуації між школярами і педагогами виникали рідко (в одиничних випадках). В основному, діти виказували своє невдоволення, або відмовлялися виконувати вказівку дорослого. У деяких випадках діти проявляли негативізм, билися, використовували ненормативну лексику і, навіть, закатували істерики. У одному з подібних випадків, вихователь був змушений відвести дитину в клас для того, щоб вона заспокоїлася. Через декілька хвилин вони повернулися. Дитина виглядала досить радісною. Складалося враження, що цього випадку не було зовсім.

Хочеться також відмітити, що інтерес до присутності стороннього дорослого на ігровому майданчику виникав не у всіх дітей (за нашими підрахунками лише у 30 – 35 відсотків). Зацікавленість проявлялася у вигляді запитань з боку дітей. Це були питання типу: «Як тебе звати?», «А ти прийдеш завтра?», тощо. У більшості ж молодших школярів присутність незнайомця не викликало ніяких реакцій.

Висновки та перспективи подальших розробок. Спілкування дітей з інтелектуальними вадами молодшого шкільного віку посідає важливе місце у процесі їх навчання, виховання, розвитку та подальшої успішної соціалізації. З метою визначення рівня сформованості процесу спілкування дітей цієї категорії, нами було проведено спостереження комунікативної взаємодії молодших школярів з дорослими та однолітками. Результати дослідження показали, що спілкування молодших школярів з порушеннями інтелекту знаходиться на досить низькому рівні. Це дає поштовх для подальшої розробки та впровадження комплексної методики розвитку комунікативних умінь дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними вадами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. СПб.; М.: Прайм – ЕВРОЗНАК: ОЛМА-ПРЕСС, 2004. – 666 с.*

2. Коломинський Н. Л. Розвиток особистості учнів допоміжної школи. [Електронний ресурс] / Н. Л. Коломинський // Спеціальна психологія. Тексти. Частина I / За ред. М. П. Матвеевої, С. П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – 158 с. Режим доступу: <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/kolominsky>

УДК 376.1-056.264-053.4:615.851.4

Н. М. Іващенко

магістрант спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ СНЮЗЛЕНТЕРАПІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ І КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається методика використання сенсорної кімнати (кімнати «Снюзлен»), яка дає змогу впливати на розвиток сенсорної системи дитини ще на ранньому етапі її формування та розвитку.

В статье рассматривается методика использования сенсорной комнаты (комнаты «Снюзлен»), которая дает возможность влиять на развитие сенсорной системы ребенка еще на раннем этапе ее формирования и развития.

The article examines a methodology of sensory room using. This methodology gives an opportunity to effect on a sensory system of a child starting from earlier stages of it forming and development.

Ключові слова: мовленнєві порушення, сенсорний розвиток, сенсорна інтеграція, снюзлен терапія, обладнання сенсорної кімнати.

Ключевые слова: речевые нарушения, сенсорное развитие, сенсорная интеграция, снюзлен терапия, оборудование сенсорной комнаты.

Key words: speech disorders, sensory development, sensory integration, snoozelen therapy, equipment of sensory room.

Постановка проблеми. Мовленнєвий розвиток дитини – вагома складова її

нервово-психічного та емоційного здоров'я. Недорозвинення та вади мовлення, що виникають у ранньому дитинстві порушують інтелектуальний розвиток дитини, її здатність до комунікації, негативно позначаються на особистості, а в подальшому житті спричиняють соціальну дезорієнтацію різного ступеня [1]. Тому корекція мовленнєвих порушень є однією з важливих складових корекційно-розвиваючого процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідея штучної стимуляції сенсорного сприймання вперше виникла в Голландії на початку 70-х років ХХ століття у вигляді технології снюзлен [4]. Спочатку вона була призначена в основному для дітей з порушеними здібностями до навчання та використувувалась як спосіб проведення дозвілля. Згодом одними із найактивніших користувачів сенсорних кімнат стали реабілітологи Великобританії. У 1980 р. в Англії були відкриті перші «сенсорні кімнати», що дозволяли маленькому пацієнту відчувати себе в повній безпеці, а отже, й сприяти розвитку рухових і психічних навичок.

Діапазон застосування сенсорних кімнат значно поширювався. Вони стали незамінними під час реабілітування людей як з фізичними, так і психологічними та психоемоційними проблемами.

Зараз кількість сенсорних кімнат у світовій практиці обчислюється тисячами – у Європі, Азії, США і Канаді [5].

В Україні значного досвіду у використанні сенсорних кімнат, розвитку методики роботи з ними та адаптації міжнародного досвіду у цій сфері набули співробітники Центру «Майбутнє» (м. Одеса), Сумського обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів [6], відділення психоневрології Сумської обласної дитячої клінічної лікарні, Дніпропетровського обласного психолого-медико-педагогічного центру, Українського медичного центру реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи МОЗ України (м. Київ) та в інших центрах.

Мета статті – висвітлити актуальність використання снюзлен терапії для розвитку і корекції мовлення у дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Для